

Ochrana utajovaných skutočností prostriedkami trestného práva hmotného a problémy jej úpravy.¹

Peter Polák

Miroslav Brvnišťan

Abstrakt: Pri ochrane utajovaných skutočností zohráva zásadnú roľu jednak osobitná (vlastná) právna úprava ochrany utajovaných informácií a jednak trestné právo hmotné. Je to najmä z hľadiska možného trestnoprávneho postihu osôb, ktoré sa dopustili konaní, upravených v jednotlivých skutkových podstatách trestných činov osobitnej časti Trestného zákona, ktoré postihujú porušovanie alebo ohrozovanie ochrany utajovaných skutočností. Ide však o vzájomnú podmienenosť, pretože značná časť znakov, tvoriacich skutkové podstaty týchto trestných činov, je upravená v normách osobitných právnych predpisov tvoriacich právny rámec ochrany utajovaných informácií, najmä v zákone o ochrane utajovaných skutočností. V tejto súvislosti existuje niekoľko otvorených otázok, tak teoretického, ale aj aplikačného charakteru, na ktoré treba upozorniť, prípadne aj hľadať odpovede v podobe výkladu alebo úpravy de lege ferenda.

Kľúčové slová: trestný čin vyzvedačstvo, trestný čin ohrozovanie utajovanej skutočnosti, trestný čin ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti, utajované skutočnosti, prísne tajné, tajné, dôverné, vyhradené, škoda spôsobená trestným činom, ujma spôsobená trestným činom,

Úvod

Ochrana pre štát dôležitých informácií prostredníctvom režimu utajenia predstavuje nástroj ochrany informácií, ktoré je potrebné chrániť pred celou radou špecifických rizík, ako sú napríklad strata, zničenie, poškodenie, krádež, neoprávnené zverejnenie, alebo špionáž, a to prostredníctvom systému opatrení upraveného zákonom o ochrane utajovaných skutočností č. 215/2014 Z. z. (ďalej len zákon OUS). Podľa tohto zákona sa chránené informácie podľa ich významu rozdeľujú do štyroch stupňov utajovaných skutočností (stupne utajenia informácií), a to „Prísne tajné“, „Tajné“, „Dôverné“ a „Vyhradené“. Opatrenia tvoriace systém ochrany utajovaných skutočností je možné rozdeliť v zásade na dve skupiny:

a) opatrenia týkajúce sa osôb, ktoré pracujú s utajovanými informáciami, teda osôb ktoré utajované informácie vytvárajú, využívajú, zdieľajú a spracúvajú, ako aj **osôb podieľajúcich sa na samotnom systéme ich ochrany**, teda osôb ktoré navrhujú a realizujú rôzne, najmä právne, technické, administratívne a personálne opatrenia na zabezpečenie utajenia informácií (uvedené osoby musia splniť zákonom stanovené podmienky v závislosti

¹ Tento príspevok je podporovaný Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV – 16 – 0521

od stupňa utajenia informácií, s ktorými budú pracovať, napríklad pre stupeň tajné informácie - preverka, poučenie a určenie)

b) opatrenia technického charakteru, napríklad objektová bezpečnosť, administratívna bezpečnosť, alebo bezpečnosť technických prostriedkov slúžiacich na uchovávanie a prenos informácií.

Vo vzťahu k osobám zákon o OUS stanovuje podmienky, podľa ktorých môžu určené osoby s utajovanými informáciami narábať, napríklad oboznamovať sa s nimi alebo ich rozmnožovať, pričom sú tieto podmienky z hľadiska zabezpečenia OUS tak dôležité, že v prípade ich nedodržania nasleduje postih v podobe sankcie. Samotný postih je možné realizovať v troch základných rovinách:

- a) obmedzenie alebo zrušenie možnosti oboznamovať sa s utajovanými informáciami,
- b) posúdenie takéhoto konania ako administratívny delikt, teda priestupok, alebo
- c) posúdenie takéhoto konania ako trestný čin.

Trestno-právny postih sa javí ako najzávažnejší, teda taký, ktorý by mal v súlade so zásadou „ultima ratio“ postihovať konania najzávažnejšieho charakteru, alebo inak povedané také konania, ktoré nie je možné postihnúť v rámci administratívnej právnej zodpovednosti na základe zákona o OUS. Aká je však skutočnosť? Môže súčasná relevantná trestnoprávna úprava efektívne reagovať na porušenie podmienok nakladania s utajovanými informáciami? Je táto postačujúca, zodpovedá požiadavkám trestnoprávnej ochrany vzhľadom na existujúci systém OUS? Je zrejmé, že týmito aspektmi sa treba bližšie zaoberať, a to aj s cieľom poukázať na niektoré nedostatky súčasnej relevantnej trestno-právnej úpravy a úpravy systému OUS. Rezervy treba pritom hľadať predovšetkým v pojmovom vymedzení jednotlivých stupňov utajovaných skutočností podľa zákona o OUS v nadväznosti na pojmy upravené Trestným zákonom – zákon č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov, (ďalej len „Trestný zákon“ alebo „TZ“). Je zrejmé aj to, že jedným z efektívnych postupov ako uvedený cieľ dosiahnuť, je postup založený na analýze a opise väzieb medzi príslušnými ustanoveniami zákona o OUS a súvisiacimi ustanoveniami Trestného zákona, teda skutkovými podstatami trestných činov, ktoré poskytujú ochranu utajovaným skutočnostiam. Základom tejto analýzy by malo byť skúmanie charakteru nezákonným postupom spôsobenej ujmy, prípadne škody, ako základného zákonného predpokladu pre stanovenie stupňa utajenia informácie.

1. Skutkové podstaty trestných činov poskytujúce ochranu utajovaným skutočnostiam

Zákonodarca upravil ochranu utajovaných skutočností v skutkových podstatách dvoch trestných činov, a to trestných činov **vyzvedačstva podľa § 318 a ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 a 320**, ktoré sú súčasťou druhého dielu siedmej hlavy osobitnej časti Trestného zákona (trestné činy proti republike, konkrétne proti bezpečnosti republiky) a v skutkovej podstate trestného činu **ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353**, ktorá je súčasťou piateho dielu ôsmej hlavy osobitnej časti

Trestného zákona (trestné činy proti poriadku vo verejných veciach, konkrétne trestné činy majúce charakter iných foriem rušenia činnosti orgánov verejnej moci).

Už na inom mieste bolo uvedené, že podstata problematiky utajovaných skutočností a ich ochrany je upravená v osobitnom zákone, a to v zákone o OUS. Zákon o OUS vymedzuje základné pojmy, ktoré tvoria dôležité znaky skutkovej podstaty všetkých spomínaných trestných činov troch činov, bez poznania ktorých nemožno posúdiť, či určité konanie napĺňa, alebo nenapĺňa znaky skutkovej podstaty niektorého z nich.

Prvým trestným činom v poradí, ktorý poskytuje trestnoprávnu ochranu utajovaným skutočnostiam stupňa „Prísne tajné“ a „Tajné“ je trestný čin **vyzvedačstva podľa § 318 Trestného zákona**.

Objektom skutkovej podstaty trestného činu vyzvedačstva podľa § 318 je ochrana utajovaných skutočností označených stupňom utajenia „Prísne tajné“ a „Tajné“, ktoré sú utajované na ochranu záujmov

a) Slovenskej republiky, alebo

b) iného štátu, medzinárodnej organizácie, nadnárodnej organizácie alebo združenia štátov, na ochranu záujmov ktorých sa Slovenská republika zaviazala.

Utajovanou skutočnosťou sa rozumie informácia alebo vec určená pôvodcom utajovanej skutočnosti, ktorú vzhľadom na záujem Slovenskej republiky treba chrániť pred vyzradením, zneužitím, poškodením, neoprávneným rozmnožením, zničením, stratou alebo odcudzením (neoprávnená manipulácia) [§ 2 písm. a) zákona o OUS].

Informáciou v zmysle utajovanej skutočnosti sa rozumie:

1. obsah písomnosti, nákresu, výkresu, mapy, fotografie, grafu alebo iného záznamu,
2. obsah ústneho vyjadrenia alebo
3. obsah elektrického, elektromagnetického, elektronického alebo iného fyzikálneho transportného média [§ 2 písm. b) zákona o OUS].

Vecou v zmysle utajovanej skutočnosti sa rozumie:

1. hmotný nosič so záznamom informácií,
2. výrobok,
3. zariadenie alebo
4. nehnuteľnosť [§ 2 písm. c) zákona o OUS].

Stupňom utajenia „Prísne tajné“ sa označuje utajovaná skutočnosť vtedy, ak by následkom neoprávnenej manipulácie s ňou mohlo byť vážne ohrozené zachovanie ústavnosti, zvrchovanosti a územnej celistvosti štátu alebo by mohli vzniknúť nenahraditeľné a vážne škody v oblasti obrany, bezpečnosti, ekonomických záujmov, zahraničnej politiky alebo medzinárodných vzťahov, a tým by mohla vzniknúť mimoriadne vážna ujma na záujmoch Slovenskej republiky (§ 3 ods. 3 zákona o OUS).

Stupňom utajenia „Tajné“ sa označuje utajovaná skutočnosť vtedy, ak by následkom neoprávnenej manipulácie s ňou mohlo byť ohrozené zahraničnopolitické postavenie, obrana,

bezpečnosť a záujmy štátu v medzinárodnej a ekonomickej oblasti, a tým by mohla vzniknúť vážna ujma na záujmoch Slovenskej republiky (§ 3 ods. 4 zákona o OUS).

Iným štátom sa rozumie každý cudzí štát.

Medzinárodnou organizáciou sa na účely skutkovej podstaty trestného činu vyzvedačstva rozumie na základe medzinárodného práva inštitucionalizovaná forma medzinárodnej spolupráce medzi viacerými štátmi (napr. Organizácia Spojených národov, Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj, Svetová banka, Medzinárodný menový fond, Medzinárodná organizácia kriminálnej polície – Interpol a pod.).

Nadnárodnou organizáciou je Európska únia.

Združením štátov je napríklad vojensko-politické zoskupenie štátov Európy a Severnej Ameriky známe pod názvom Organizácia Severoatlantického paktu (NATO).

Pojem „**na ochranu záujmov ktorých sa Slovenská republika zaviazala**“ sa vysvetľuje tak, že Slovenskej republike povinnosť chrániť záujmy iných štátov, medzinárodných organizácií, nadnárodných organizácií alebo združení štátov vyplýva z medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná (napr. Slovenská republika má s vymenovanými subjektmi medzinárodného práva uzavretú medzivládnu dohodu o vzájomnej ochrane utajovaných skutočností), alebo takáto povinnosť Slovenskej republike vyplýva z členstva v medzinárodnej organizácii, v nadnárodnej organizácii alebo v združení štátov. Preto sa teda ochrana utajovaných skutočností poskytovaná skutkovou podstatou tohto trestného činu týka len tých iných (cudzích) štátov, medzinárodných organizácií, nadnárodných organizácií alebo združení štátov, ktoré spĺňajú uvedenú podmienku.

Objektívna stránka skutkovej podstaty trestného činu vyzvedačstva podľa § 318 zahŕňa konanie, ktoré spočíva

- a) vo vyzvedaní utajovaných skutočností s cieľom vyraziť ich cudzej moci alebo cudziemu činiteľovi,
- b) v zbieraní údajov obsahujúcich utajované skutočnosti s cieľom vyraziť ich cudzej moci alebo cudziemu činiteľovi, alebo
- c) v úmyselnom vyzradení utajovanej skutočnosti cudzej moci.

Vyzvedaním je akékoľvek konanie, ktoré smeruje k neoprávnenému získaniu údajov, ktoré majú charakter utajovanej skutočnosti. Vyzvedanie je dokonané v čase, keď páchatel podnikne kroky na získanie týchto údajov. Nie je teda potrebné, aby k neoprávnenému získaniu takých údajov došlo (napr. pozorovanie utajovaného objektu, fotografovanie v chránenom priestore, nahrávanie rozhovoru osoby, ktorá rozpráva o utajovanej skutočnosti, vniknutie do utajovaného objektu). Za vyzvedanie sa považuje nielen priame obstarávanie konkrétneho údaju o utajovanej skutočnosti, ale aj riadiaca a organizátorská činnosť (napr. zorganizovanie vyzvedačskej skupiny, jej udržiavanie v činnosti, navedenie ďalších osôb na podávanie informácií o utajovaných skutočnostiach a pod.). V tomto prípade nejde o účasť, ale o páchatelstvo, resp. spolupáchatelstvo.

Zbierať údaje obsahujúce utajovanú skutočnosť môže jednak osoba, ktorá má oprávnený

prístup k takým údajom, ale tiež osoba, ktorá má prístup k čiastkovým údajom, ktoré samy osebe nepredstavujú utajovanú skutočnosť, ale z ich súhrnu možno utajovanú skutočnosť zistiť. Tento znak je naplnený aj v prípade, ak páchatel' údaj tvoriaci predmet utajovanej skutočnosti neoprávnene uchováva alebo ním iným spôsobom neoprávnene disponuje s úmyslom vyraziť ich cudzej moci alebo cudziemu činiteľovi. Nemusí ísť o sústreďovanie takýchto údajov, stačí akékoľvek neoprávnené nakladanie s takýmito údajmi (napr. neoprávnené prechovávanie) s uvedeným cieľom. Ak páchatel' neoprávnene prechováva údaje obsahujúce utajovanú skutočnosť a len dodatočne sa rozhodne vyraziť ich cudzej moci, dopúšťa sa trestného činu vyzvedačstva od toho času, keď pojal takéto rozhodnutie (R 4/1974).

Vyraziť utajovanú skutočnosť možno priamo cudzej moci (napr. orgánu cudzieho štátu), alebo aj nepriamo, prostredníctvom agenta, ktorý je sprostredkovateľom medzi páchatel'om a cudzou mocou. Forma vyzradenia môže byť ústna, odovzdaním alebo zaslaním písomnosti prostredníctvom tlače alebo inými komunikačnými prostriedkami (napr. SMS, e-mailovou poštou a pod.). Údaje možno poskytnúť naraz alebo postupne. K vyzradeniu môže dôjsť aj opomenutím, ak existoval aspoň eventuálny úmysel [§ 15 písm. a) Trestného zákona].

Cudzou mocou je cudzí štát, orgány cudzieho štátu alebo organizácie, ktoré cudzí štát používa na riadenie alebo vykonávanie svojej moci a činnosti. Cudzou mocou sú aj nadštátne organizácie, medzinárodné organizácie a združenia štátov [§ 2 písm. h) zákona o OUS].

Cudzím činiteľom sa rozumie fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá síce nie je orgánom alebo zástupcom cudzieho štátu, ale vzhľadom na svoje politické, hospodárske alebo spoločenské postavenie má významný vplyv vo svojom štáte alebo v medzinárodných vzťahoch. Cudzími činiteľmi sú predovšetkým významní politici, finančníci, novinári a pod. Z tých istých hľadísk sú nimi aj rôzne politické, hospodárske, cirkevné a iné organizácie a inštitúcie pôsobiace na území cudzieho štátu alebo na území viacerých cudzích štátov.

Páchatel'om trestného činu vyzvedačstva môže byť ktokoľvek, kto spĺňa všeobecné podmienky trestne zodpovednej osoby (§ 22 a 23 Trestného zákona). Môže ísť o osobu oprávnenú oboznamovať sa s utajovanými skutočnosťami, ale aj o osobu, ktorá takéto oprávnenie nemá. Cudzinec alebo osoba bez štátnej príslušnosti, ktorá nemá na území Slovenskej republiky trvalý pobyt, sa môže tohto trestného činu dopustiť aj vtedy, ak ho spácha mimo územia Slovenskej republiky.

Subjektívna stránka zahŕňa zavinenie vo forme úmyslu a vo vzťahu k vyzvedaniu utajovaných skutočností a zbieraniu údajov obsahujúcich utajované skutočnosti aj pohnútku. Pohnútku pri týchto dvoch spôsoboch konania spočíva v úmysle vyraziť utajované skutočnosti cudzej moci alebo cudziemu činiteľovi.

V skutkovej podstate trestného činu vyzvedačstva podľa § 318 sú upravené nasledovné **okolnosti zvyšujúce závažnosť činu a zároveň podmieňujúce použitie vyššej trestnej sadzby**:

1. **Páchatel' spácha čin ako člen organizácie**, ktorej cieľom je vyzvedáť utajované

skutočnosti; takouto organizáciou je najmä cudzia spravodajská služba.

2. Páchateľ spácha tento čin, hoci mu bolo uchovávanie utajovanej skutočnosti osobitne uložené. Uchovávanie utajovaných skutočností je osobitne uložené oprávnenej osobe, ktorá je určená na oboznamovanie sa s utajovanými skutočnosťami, alebo oprávnenej osobe, ktorej oprávnenie na oboznamovanie sa s utajovanými skutočnosťami vzniklo zo zákona [§ 2 písm. f) zákona o OUS].

3. Páchateľ spácha čin za krízovej situácie. Krízovou situáciou sa podľa § 134 ods. 2 Trestného zákona rozumie a) núdzový stav, b) výnimočný stav, c) vojnový stav, alebo d) vojna.

Trestný čin vyzvedačstva podľa § 318 je v základnej skutkovej podstate zločinom. Preto sú trestné aj jednotlivé formy prípravy na jeho spáchanie (§ 13 Trestného zákona).

Trestný čin vyzvedačstva podľa § 318 ods. 2 a 3 je obzvlášť závažným zločinom (§ 11 ods. 3 Trestného zákona).

Pokus trestného činu (§ 14 Trestného zákona) vyzvedačstva podľa § 318 je možný len vtedy, ak konanie spočíva vo vyzvedaní utajovaných skutočností alebo v zbieraní údajov obsahujúcich utajované skutočnosti.

Plnenie úlohy agenta ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť sa na trestný čin vyzvedačstva podľa § 318 nevzťahuje (§ 30 ods. 2 Trestného zákona).

Trestnosť vyzvedačstva podľa § 318 zaniká na základe účinnej pútosti po splnení obvyklých podmienok (§ 85 Trestného zákona).

Neoznámenie a neprekazenie trestného činu vyzvedačstva podľa § 318 je trestným činom podľa § 340 a 341 Trestného zákona.

Trestný čin nadržovania je trestným aj v prípade, ak ho páchatel' spácha v prospech blízkej osoby v úmysle pomôcť osobe, ktorá spáchala trestný čin vyzvedačstva podľa § 318 [§ 339 ods. 2 písm. a)].

Jednočinný súbeh trestného činu vyzvedačstva podľa § 318 s trestným činom vlastizrady podľa § 311 Trestného zákona je možný.

Jednočinný súbeh trestného činu vyzvedačstva podľa § 318 s trestným činom ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 je vylúčený, vzhľadom na to, že trestný čin vyzvedačstva podľa § 318 je vo vzťahu k trestnému ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 špeciálnym ustanovením. Vylúčený je aj jednočinný súbeh trestného činu vyzvedačstva podľa § 318 s trestným činom ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 320, s trestným činom ohrozenia obchodného, bankového, poštového, telekomunikačného a daňového tajomstva podľa § 264 a s trestným činom ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353 Trestného zákona .

Druhým trestným činom v poradí poskytujúci ochranu utajovaným skutočnostiam stupňa „Prísne tajné“ a „Tajné“, ktorý je ale upravený v dvoch samostatných skutkových podstatách, je **trestný čin ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 a § 320 Trestného zákona.**

Objektom skutkovej podstaty trestného činu **ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319** je ochrana utajovaných skutočností so stupňom utajenia „Prísne tajné“ a „Tajné“, ktoré sú utajované v záujme

a) Slovenskej republiky,

b) iného štátu, medzinárodnej organizácie, nadnárodnej organizácie alebo združenia štátov, na ochranu záujmov ktorých sa Slovenská republika zaviazala.

Pojmy „utajovaná skutočnosť“, „informácia“, „vec“, „Prísne tajné“, „Tajné“, „iný štát“, „medzinárodná organizácia“, „nadnárodná organizácia“, „združenie štátov“, „na ochranu záujmov ktorých sa Slovenská republika zaviazala“ sú vysvetlené pri trestnom čine vyzvedačstva podľa § 318 Trestného zákona.

Objektívna stránka skutkovej podstaty trestného činu **ohrozovania utajovanej skutočnosti podľa § 319 ods. 1** zahŕňa konanie, ktoré spočíva

a) vo vyzvedaní utajovaných skutočností s cieľom vyzradiť ich **nepovolanej osobe**,

b) v zbieraní údajov obsahujúcich utajované skutočnosti s cieľom vyzradiť ich **nepovolanej osobe**, alebo

c) v úmyselnom vyzradení utajovanej skutočnosti **nepovolanej osobe**.

Trestný čin vyzvedačstva podľa § 319 okrem základnej skutkovej podstaty uvedenej v odseku 1 obsahuje ešte jednu základnú skutkovú podstatu uvedenú v odseku 2. Na rozdiel od konania uvedeného v odseku 1, **objektívna stránka** skutkovej podstaty **podľa § 319 ods. 2** spočíva vo vyzvedaní alebo úmyselnom vyzradení utajovanej skutočnosti uvedenej v odseku 1 **do cudziny**.

Pojmy „vyzvedanie“, „zbieranie údajov“, a „vyzradenie“ sú vysvetlené pri trestnom čine vyzvedačstva podľa § 318.

Nepovolanou osobou je každá osoba, ktorá nie je oprávnená oboznamovať sa s utajovanými skutočnosťami, alebo nie je oprávnená oboznamovať sa s utajovanými skutočnosťami nad rozsah, ktorý je jej určený. Napríklad osoba, ktorá je oprávnená oboznamovať sa s utajovanými skutočnosťami stupňa „Vyhradené“ alebo „stupňa „Dôverné“, je nepovolanou osobou pre oboznamovanie sa s utajovanými skutočnosťami stupňa „Prísne tajné“ alebo stupňa „Tajné“ [§ 2 písm. g) zákona o OUS].

Pojmom „**vyzradí utajované skutočnosti do cudziny**“ sa rozumie vyzradenie utajovaných skutočností nepovolanej osobe z iného štátu, ako je Slovenská republika, pričom nejde o osobu, ktorú možno zaradiť pod pojem „cudzí činiteľ“, alebo o osobu, ktorá reprezentuje „cudziu moc“.

Páchateľom trestného činu **ohrozovania utajovanej skutočnosti podľa § 319** Trestného zákona môže byť ktorákoľvek fyzická osoba, ktorá spĺňa všeobecné podmienky trestnej zodpovednosti (§ 22 a 23 Trestného zákona). Môže ním byť tak osoba oprávnená oboznamovať sa s utajovanými skutočnosťami, ako aj osoba, ktorá takéto oprávnenie nemá.

Subjektívna stránka podľa odseku 1 spočíva v úmyselnom zavinení, a vo vzťahu

k vyzvedaniu utajovaných skutočností a k zbieraniu údajov o utajovaných skutočnostiach v úmyselnom zavinení spolu s pohnútkou „**v úmysle vyzradiť utajované skutočnosti nepovolanej osobe**“. **Subjektívna stránka podľa odseku 2** spočíva v úmyselnom zavinení a vo vzťahu k vyzvedaniu utajovaných skutočností v úmyselnom zavinení s pohnútkou „**s úmyslom vyzradiť utajované skutočnosti do cudziny**“.

V skutkovej podstate tohto trestného činu sú upravené nasledovné **okolnosti zvyšujúce závažnosť činu a tým aj podmieňujúce použitie vyššej trestnej sadzby**:

1. Páchateľ spácha čin, hoci mu bolo uchovávanie utajovanej skutočnosti osobitne uložené. Uchovávanie utajovaných skutočností je osobitne uložené oprávnenej osobe, ktorá je určená na oboznamovanie sa s utajovanými skutočnosťami, alebo oprávnenej osobe, ktorej oprávnenie na oboznamovanie sa s utajovanými skutočnosťami vzniklo zo zákona [§ 2 písm. f) zákona o OUS].

2. Páchateľ spácha čin za krízovej situácie. Krízovou situáciou sa podľa § 134 ods. 2 Trestného zákona rozumie a) núdzový stav, b) výnimočný stav, c) vojnový stav, alebo d) vojna.

Trestný čin ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 je v základnej skutkovej podstate podľa odseku 1 a odseku 2 prečinom (§ 10 Trestného zákona).

Trestný čin ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 ods. 3 je zločinom (§ 11 ods. 1 Trestného zákona). Preto sú trestné len jednotlivé formy prípravy trestného činu ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 ods. 3 (§ 13 Trestného zákona).

Pokus trestného činu (§ 14) k trestnému činu ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 je možný.

Plnenie úlohy agenta ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť sa na trestný čin ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 vzťahuje (§ 30 ods. 1 Trestného zákona).

Trestnosť ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 zaniká na základe účinnej Púlosti po splnení obvyklých podmienok (§ 85 Trestného zákona).

Neoznámenie a neprekazenie trestného činu ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 nie je trestným činom podľa § 340 a 341 Trestného zákona.

Trestný čin nadržovania nie je trestným v prípade, ak ho páchateľ spácha v prospech blízkej osoby v úmysle pomôcť osobe, ktorá spáchala trestný čin ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 [§ 339 ods. 2 písm. a) Trestného zákona].

Jednočinný súbeh trestného činu ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 s trestným činom ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 320 je vylúčený.

Jednočinný súbeh trestného činu ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 s trestným činom ohrozenia obchodného, bankového, poštového, telekomunikačného a daňového tajomstva podľa § 264 a s trestným činom ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353 je vylúčený. Tieto trestné činy sú k trestnému činu ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 vo vzťahu subsidiarity.

Objektom skutkovej podstaty trestného činu **ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 320** Trestného zákona je ochrana utajovaných skutočností so stupňom utajenia

„Prísne tajné“ a „Tajné“, ktoré sú utajované v záujme

a) Slovenskej republiky,

b) iného štátu, medzinárodnej organizácie, nadnárodnej organizácie alebo združenia štátov, na ochranu záujmov ktorých sa Slovenská republika zaviazala.

Pojmy „utajovaná skutočnosť“, „informácia“, „vec“, „Prísne tajné“, „Tajné“, „iný štát“, „medzinárodná organizácia“, „nadnárodná organizácia“, „združenie štátov“, „na ochranu záujmov ktorých sa Slovenská republika zaviazala“ sú vysvetlené pri trestnom čine vyzvedačstva podľa § 318 Trestného zákona.

Objektívna stránka skutkovej podstaty trestného činu **ohrozovania utajovanej skutočnosti podľa § 320** Trestného zákona zahŕňa konanie, ktoré spočíva vo vyzradení utajovanej skutočnosti nepovolanej osobe, alebo v strate listiny alebo veci obsahujúcej utajované skutočnosti.

Pojem „**Vyzradenie**“ je vysvetlený pri trestnom čine vyzvedačstva podľa § 318.

Na naplnenie znaku **spôsobenie vyzradenia** sa nevyžaduje, aby vyzradenie vykonal priamo páchatel', stačí, ak takéto vyzradenie svojím protiprávnym konaním umožní (napr. tým, že zabudne uložiť písomnosť do trezoru a v dôsledku toho spôsobí, že sa s ňou oboznámila nepovolaná osoba).

Listina obsahujúca utajovanú skutočnosť' je jednou z možných foriem hmotného nosiča informácií utajovaného charakteru.

Pojem **vec obsahujúca utajovanú skutočnosť'** je vysvetlená pri trestnom čine vyzvedačstva podľa § 318 Trestného zákona.

Pri strate listiny alebo veci sa nevyžaduje aj preukázanie, že neoprávnená osoba sa skutočne oboznámila s utajovanou skutočnosťou, ktorú obsahuje.

Páchatel'om trestného činu ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 320 môže byť len fyzická osoba oprávnená oboznamovať sa s utajovanými skutočnosťami. Ide teda o špeciálne predpoklady takejto osoby, pretože sa vyžaduje osobitná spôsobilosť alebo postavenie páchatel'a podľa § 128 ods. 8 Trestného zákona (špeciálny subjekt) .

Oprávnenu osobou sa na účely skutkovej podstaty tohto trestného činu rozumie fyzická osoba, ktorá je určená na oboznamovanie sa s utajovanými skutočnosťami alebo ktorej oprávnenie na oboznamovanie sa s utajovanými skutočnosťami vzniklo zo zákona [§ 2 písm. f) zákona o ochrane utajovaných skutočností]. Zo zákona vzniká oprávnenie na oboznamovanie sa s utajovanými skutočnosťami prezidentovi Slovenskej republiky, poslancovi Národnej rady Slovenskej republiky, členovi vlády Slovenskej republiky, sudcovi Ústavného súdu Slovenskej republiky, predsedovi a podpredsedom Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky a sudcovi okrem sudcu Špeciálneho súdu (§ 34 ods. 1 zákona o OUS).

Subjektívna stránka trestného činu ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 320 spočíva v zavinení vo forme **nedbanlivosti** (§ 16 Trestného zákona).

Trestný čin ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 320 je prečinom (§ 10 Trestného zákona).

Plnenie úlohy agenta ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť sa na trestný čin ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 320 vzťahuje (§ 30 ods. 1 Trestného zákona).

Trestnosť ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 320 zaniká na základe účinnej púťosti po splnení obvyklých podmienok (§ 85 Trestného zákona).

Neoznámenie a neprekazenie trestného činu ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 320 nie je trestným činom podľa § 340 a 341 Trestného zákona.

Trestný čin nadržovania nie je trestným v prípade, ak ho páchatel' spácha v prospech blízkej osoby v úmysle pomôcť osobe, ktorá spáchala trestný čin ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 320 [§ 339 ods. 2 písm. a) Trestného zákona].

Jednočinný súbeh trestného činu ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 320 s trestným činom ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 je vylúčený.

Jednočinný súbeh trestného činu ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 320 s trestným činom ohrozenia obchodného, bankového, poštového, telekomunikačného a daňového tajomstva podľa § 264 a s trestným činom ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353 je vylúčený.

Ďalším trestným činom, ktorý poskytuje trestnoprávnu ochranu utajovaným skutočnostiam, v tomto prípade však stupňa „dôverné“ a „vyhradené“, je trestný čin **ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353 Trestného zákona.**

Objektom trestného činu ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353 je ochrana utajovaných skutočností, ktoré majú stupeň utajenia „dôverné“ a „vyhradené“. Samotný názov trestného činu evokuje, že ide o ohrozovací trestný čin.

Trestný čin ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353 má dve základné skutkové podstaty uvedené v odsekoch 1 a 2.

Objektívna stránka skutkovej podstaty trestného činu **ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353 ods. 1** spočíva v konaní páchatel'a, ktorý

- **vyzvedá** skutočnosť utajovanú na ochranu záujmov Slovenskej republiky alebo na ochranu záujmov iného štátu, medzinárodnej organizácie, nadnárodnej organizácie alebo združenia štátov, na ochranu záujmov ktorých sa Slovenská republika zaviazala, označenú podľa zákona stupňom utajenia Dôverné alebo Vyhradené, s cieľom vyzradiť ju nepovolanej osobe, alebo
- s takým cieľom **zbiera údaje** obsahujúce takú utajovanú skutočnosť, alebo
- takú utajovanú skutočnosť nepovolanej osobe úmyselne **vyzradí**.

Objektívna stránka skutkovej podstaty trestného činu **ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353 ods. 2** spočíva v konaní páchatel'a, ktorý vyzvedá utajovanú skutočnosť s úmyslom vyzradiť ju do cudziny, alebo takú utajovanú skutočnosť úmyselne do cudziny vyzradí.

Vyzvedanie dôvernej a vyhradenej skutočnosti bez úmyslu ju vyzradiť nie je trestné.

Stupňom utajenia **Dôverné** sa označuje utajovaná skutočnosť vtedy, ak by následkom neoprávnenej manipulácie s ňou mohlo dôjsť k poškodeniu štátnych záujmov, verejných záujmov alebo právom chránených záujmov štátneho orgánu, a tým k jednoduchej ujme na záujmoch Slovenskej republiky (§ 3 ods. 5 zákona o OUS).

Stupňom utajenia **Vyhradené** sa označuje utajovaná skutočnosť vtedy, ak by neoprávnená manipulácia s ňou mohla zapríčiniť poškodenie právom chránených záujmov právnickej osoby alebo fyzickej osoby, ktoré by mohlo byť nevýhodné pre záujmy Slovenskej republiky (§ 3 ods. 6 zákona o OUS).

Nepovolanou osobou je osoba, ktorá nemá oprávnenie oboznamovať sa s utajovanými skutočnosťami alebo ktorá nie je oprávnená oboznamovať sa s utajovanými skutočnosťami nad rozsah, ktorý jej bol určený.

Cudzinou sa rozumie každý cudzí štát.

Z hľadiska **subjektívnej stránky** sa vyžaduje úmyselné zavinenie, pričom úmysel musí zahŕňať aj cieľ utajovanú skutočnosť vyzradiť nepovolanej osobe.

Páchatel'om môže byť každá trestne zodpovedná fyzická osoba, vrátane osoby oprávnenej sa s utajovanými skutočnosťami stupňa Dôverné a Vyhradené oboznamovať.

Jednočinný súbeh trestného činu ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353 s trestným činom zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 326 je možný.

K trestnému činu vyzvedačstva podľa § 318 a k trestnému činu ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 ods. 1 a 2 je trestný čin ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353 v pomere subsidiarity.

2.Vzt'ah medzi relevantnými pojmami právnej úpravy ochrany utajovaných skutočností a znakmi skutkových podstát trestných činov, ktoré poskytujú utajovaným skutočnostiam ochranu

Súčasný systém ochrany utajovaných skutočností je prostredníctvom zákona o OUS v zásade nastavený tak, aby poskytoval potrebnú úroveň ochrany citlivým informáciám z pohľadu bezpečnosti štátu, a to v závislosti od stupňa ich utajenia. Stupne utajenia

informácií sú v zákone o OUS definované v ustanovení § 3². Ako z uvedeného ustanovenia vyplýva stupne utajenia sa stanovujú priamo na základe výšky ujmy spôsobenej postupom v rozpore so zákonom o OUS. Na prvý pohľad ide o veľmi jednoduchú schému, podobným spôsobom realizovanú aj v systémoch ochrany utajovaných informácií nadnárodných zoskupení, akými sú Európska únia a Severoatlantická aliancia³. Samotná výška ujmy (jej určenie) je však veľmi komplikovanou kategóriou, ktorú nie je vždy možné explicitne vyjadriť, kvantifikovať. Zákon o OUS v ustanovení § 3 v závislosti od stupňa utajenia uvádza tieto možné kategórie ujmy – **nevýhodné pre záujmy SR v prípade stupňa „Vyhradené“**, **jednoduchá ujma na záujmoch SR v prípade stupňa „Dôverné“**, **vážna ujma na záujmoch SR v prípade stupňa „Tajné“** a **mimoriadne vážna ujma na záujmoch SR v prípade stupňa „Prísne tajné“**. Na to, aby mohli byť adekvátnym spôsobom stanovované stupne utajenia je podľa platného právneho stavu potrebné posúdiť vznik možnej ujmy a teda pôvodca by mal pred samotným stanovením stupňa utajenia informácie (spôsob jej ochrany), posúdiť možnú ujmu, ktorá by mohla vzniknúť, ak by sa informácia dostala do nepovolaných rúk. Ide teda o situáciu, kedy je potrebné vyhodnotiť možnú ujmu, ktorá ešte len vznikne, respektíve ktorá by mohla vzniknúť.

Aplikačná prax však ukazuje, že takýto postup, napriek tomu že tak stanovuje zákon o OUS, sa neuplatňuje. Chýbajú praktické návody alebo usmernenia, ktoré by sa zaoberali **možnosťami hodnotenia a vyjadrenia možnej ujmy, ako určujúceho faktora pre proces utajenia**. Takéto postupy neexistujú a teda stanovovanie stupňa utajenia a jeho primeranosť, lebo v konečnom dôsledku ide o efektívnosť vynakladaných prostriedkov štátu na ochranu vlastných informácií, je prinajmenšom diskutabilná. Možno však pripustiť, že existuje určitá rokmi zaužívaná prax v stanovovaní stupňov utajenia, ktorá, keďže neexistuje postup na hodnotenie a vyjadrenie ujmy v systéme OUS, napríklad prostredníctvom vyjadrenia možnej finančnej hodnoty, supluje požiadavky zákona o OUS. Ako však uvedený stav ovplyvňuje možný trestnoprávny postih ?

² Podľa § 3 zákona o OUS sa stupňom utajenia **Prísne tajné** označuje utajovaná skutočnosť vtedy, ak by následkom neoprávnenej manipulácie s ňou mohlo byť vážne ohrozené zachovanie ústavnosti, zvrchovanosti a územnej celistvosti štátu alebo by mohli vzniknúť nenahraditeľné a vážne škody v oblasti obrany, bezpečnosti, ekonomických záujmov, zahraničnej politiky alebo medzinárodných vzťahov, a tým mohla vzniknúť **mimoriadne vážna ujma** na záujmoch Slovenskej republiky. Stupňom utajenia **Tajné** sa označuje utajovaná skutočnosť vtedy, ak by následkom neoprávnenej manipulácie s ňou mohlo byť ohrozené zahraničnopolitické postavenie, obrana, bezpečnosť a záujmy štátu v medzinárodnej a ekonomickej oblasti, a tým by mohla vzniknúť **vážna ujma** na záujmoch Slovenskej republiky. Stupňom utajenia **Dôverné** sa označuje utajovaná skutočnosť vtedy, ak by následkom neoprávnenej manipulácie s ňou mohlo dôjsť k poškodeniu štátnych záujmov, verejných záujmov alebo právom chránených záujmov štátneho orgánu, a tým k **jednoduchej ujme** na záujmoch Slovenskej republiky. Stupňom utajenia **Vyhradené** sa označuje utajovaná skutočnosť vtedy, ak by neoprávnená manipulácia s ňou mohla zapríčiniť poškodenie právom chránených záujmov právnickej osoby alebo fyzickej osoby, ktoré by mohlo byť **nevýhodné pre záujmy** Slovenskej republiky.

³ Bližšie pozri Príloha B, bod 5.5.3. Security within the North Atlantic Treaty Organization (NATO) Bezpečnosť v rámci NATO, C-M(2002)49 a čl. 3 Rozhodnutia Rady z 23. septembra 2013, č. 2013(488)EU o bezpečnostných predpisoch na ochranu utajovaných informácií, OJ L 141/17 z 27.5. 2013

Skôr, ako budú predmetom skúmania relevantné trestno-právne súvislosti, je potrebné jednoznačne uviesť, že **v skutočnosti stupeň utajenia informácie nepriamo vyjadruje, na rozdiel od možnej ujmy, charakter opatrení potrebných na ochranu danej informácie.** Čím vyšší stupeň utajenia informácie, tým sú na jej ochranu realizované sofistikovanejšie a aj ekonomicky náročnejšie opatrenia. Ak by sme nebrali do úvahy možnú ujmu, ale len stupeň realizovaných ochranných opatrení v danom stupni utajenia, pravdepodobne by takto systém OUS viac zohľadňoval jeho základný a všeobecný cieľ, ktorým je eliminácia možných existujúcich rizík. Prakticky by to mohlo znamenať, že ak poznáme bezpečnostné riziká, ktoré je možné vzťahovať na určité spektrum citlivých informácií na základe vyhodnotenia bezpečnostnej situácie, tak potom vieme tieto riziká následne eliminovať prostredníctvom stanovenia adekvátnych ochranných opatrení, vyjadrených príslušným stupňom utajenia. Napríklad, ak je potrebné eliminovať riziko straty alebo zverejnenia informácie postačuje stupeň utajenia Vyhradené, ktorý určuje základné administratívne postupy. Ak však ide o sofistikované riziká, napríklad zo strany nepriateľských spravodajských služieb alebo organizovaného zločinu, potom je potrebné použiť vyšší stupeň utajenia, ktorý zohľadňuje elimináciu možných rizík, napríklad využitím priestorového odpočúvania, odpočúvania a sledovania telekomunikačnej prevádzky alebo využitím snímania elektromagnetického vyžarovanie technických prostriedkov. **Stupeň utajenia informácie má teda širšie súvislosti a nemal by byť len jednoduchým ekvivalentom vyjadrenia možnej ujmy. Pri stanovovaní stupňa utajenia by mala preto byť zohľadňovaná nielen výška možnej ujmy, ako to určuje zákon o OUS, ale aj potrebná a možná eliminácia nežiaducich rizík, a to aj v podobe protizákonného konania osôb. Tieto konania by mali byť po dosiahnutí určitého stupňa závažnosti postihované v rámci trestno-právnej zodpovednosti.** Ako je to však v skutočnosti?

Trestný zákon pozná v súvislosti s určením kvality a kvantity požadovanej ujmy pojem „škoda“, pričom k otázke určovania výšky škody existuje primeraná legálna úprava a aj právna teória⁴. Výška škody je spravidla jedným z určujúcich kritérií pre stanovenie mieri trestnej zodpovednosti, napríklad v podobe výšky možnej trestnej sankcie. Škodou sa pritom rozumie ujma na majetku alebo reálny úbytok na majetku alebo na právach poškodeného alebo jeho iná ujma, ktorá je v príčinnej súvislosti s trestným činom, bez ohľadu na to, či ide o škodu na veci alebo na právach. Škodou rozumie aj získanie prospechu v príčinnej súvislosti s trestným činom (§ 124 ods. 1 Trestného zákona). Škodou sa rozumie aj ujma na zisku, na ktorý by poškodený inak vzhľadom na okolnosti a svoje pomery mal nárok alebo ktorý by mohol odôvodnene dosiahnuť (§ 124 ods. 2 Trestného zákona). Škoda je vyjadrená v Trestnom zákone prostredníctvom viacerých stupňov, pričom sú tieto explicitne určené konkrétnou

⁴ Pozri Ivor, J. a kolektív : Trestné právo hmotné, Všeobecná časť I a II, Druhé doplnené a prepracované vydanie, str. 143 a 144, ako aj ustanovenia §§ 124 až 126 Trestného zákona

sumou⁵. Samozrejme to neznamena, že naznačený postup je univerzálnym riešením, nakoľko aj trestno-právna úprava a teória pripúšťajú, že v niektorých prípadoch nie je možné takto škodu vyjadriť, respektíve takto vyjadriť kvalitu či kvantitu spôsobenej ujmy, alebo je to veľmi zložité, napríklad v prípadoch posudzovania spôsobenej nemajetkovej (morálnej) ujmy. Takéto situácie sú potom riešené najmä na základe odborného vyjadrenia, alebo potvrdenia právnickej osoby, ktorej pôsobnosť alebo predmet činnosti poskytuje záruku objektívnosti určenia škody alebo ujmy, alebo na základe znaleckého posudku.

Po posúdení vzťahu ustanovení zákona o OUS a Trestného zákona týkajúcich sa možnej ujmy, respektíve škody, je možné konštatovať, že tieto majú podobnú štruktúru a charakter. **Systém OUS však nemá ani potrebnú úpravu ani potrebné teoretické zázemie umožňujúce adekvátne zhodnotenie ujmy (jej vyjadrenie), napriek tomu, že je to pre jeho fungovanie, ako základ pre stanovovanie stupňa utajenia či ochrany informácie, kľúčové.** Je potrebné brať zároveň do úvahy, že v systéme OUS je potrebné sa možnou ujmovou zaoberať vopred, pred tým ako de facto vznikla. **Naopak trestno-právne predpisy majú spôsob vyjadrenia škody definovaný jednoznačne.** Ak by sme chceli nájsť rýchle riešenie, mohlo by dôjsť k ich jednoduchému spárovaniu. Takže vzťah medzi vyjadrením ujmy pri jednotlivých stupňoch utajenia a jednotlivými stupňami škody by mohol vyzeráť nasledovne :

Zákon o OUS	Trestný zákon
Vyhradené - nevýhodné pre záujmy SR	- škoda malá,
Dôverná - jednoduchá ujma na záujmoch SR	- škoda väčšia,
Tajná - vážna ujma na záujmoch SR	- značná škoda,
Prísne tajná - mimoriadne vážna ujma na záujmoch SR	- škoda veľkého rozsahu.

Takéto vyjadrenie vzťahu medzi jednotlivými stupňami ujmy pre jednotlivé stupne utajenia a jednotlivými stupňami škody naznačuje možnosti riešenia, ktoré by po vhodnom rozpracovaní mohli poslúžiť aj v systéme OUS.

Čím sa však odlišuje chápanie ujmy v systéme OUS a čo je potrebné pri jej stanovovaní brať do úvahy? Odlišnosti treba vidieť predovšetkým v posudzovaní ujmy z časového hľadiska. V systéme OUS je ujma posudzovaná na počiatku, pri stanovovaní stupňa utajenia informácie. Takéto posudzovanie ujmy je komplikované, vzhľadom na fakt, že nie je možné posúdiť (predpokladať) skutočný dôsledok v podobe ujmy, keďže táto ešte nenastala. Je zároveň diskutabilné, ako a či hodnotenie možnej ujmy pri stanovovaní stupňa utajenia informácie je relevantné vo vzťahu k trestnoprávnym predpisom,

⁵ § 125 ods. 1 TZ - škoda malá – viac ako 266 EUR, škoda väčšia – 10 násobok základnej sumy, teda najmenej 2660 EUR, značná škoda – 100 násobok základnej sumy, teda najmenej 26600 EUR a škoda veľkého rozsahu-500 násobok základnej sumy, teda najmenej 133 000 EUR.

keďže skutočná škoda, teda tá, ktorá nastala, môže byť diametrálne odlišná. Ďalej je to komplexnosť ujmy v systéme OUS. Posudzovanie ujmy nadobúda komplexný rozmer. Napríklad v relevantných predpisoch nadnárodných zoskupení, ktoré by mala Slovenská republika dodržiavať, a ktoré poukazujú na širšie súvislosti, týkajúce sa možného posudzovania škody, je stanovené, že je potrebné prijať všetky opatrenia na zníženie, respektíve eliminovanie novej ujmy⁶. Znamená to, že aj napriek konaniu osôb v rozpore s príslušnými predpismi OUS nemusí automaticky vzniknúť ujma, respektíve jej výška môže byť odlišná. **Ujma, ako taká, je v systéme OUS nielen nástrojom na stanovenie stupňa ochranných opatrení, aj keď neúplným, ale aj činiteľom s ktorým sa neustále pracuje a ktorého „hodnota“ je relatívna a nestále sa vyvíja.** Konečnú ujmu (skutočnú) je možné hodnotiť až po ukončení všetkých procesov súvisiacich s režimom utajenia informácie. Napríklad ak dôjde k strate utajovanej informácie, tak ujmu je ťažké okamžite vyjadriť, pokiaľ nie je zrejmé čo sa s informáciou stalo (mohla byť nájdená a vrátená majiteľovi alebo zničená) a teda ujma môže byť diametrálne odlišná. Analogicky je možné konštatovať, že to je aj dôvodom, pre ktorý je zložité stanoviť možnú ujmu pri určovaní stupňa utajenia.

Na základe uvedených skutočností možno uviesť, že **vo vzťahu k trestnoprávnej úprave je posudzovanie novej ujmy podľa zákona o OUS pravdepodobne irelevantné.** Trestný zákon z hľadiska ochrany utajovaných skutočností postihuje konania, ktorých závažnosť dosiahla určitú mieru, pričom táto je vyjadrená predovšetkým v znakoch skutkových podstat príslušných trestných činov. Ako už bolo uvedené, ide o trestné činy vyzvedačstva podľa § 318 Trestného zákona, ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 a 320 Trestného zákona a ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353 Trestného zákona. Vo všeobecnosti sú prostredníctvom uvedených trestných činov (objektívna stránka trestného činu) postihované vyzvedanie utajovaných skutočností, zbieranie údajov obsahujúcich utajované skutočnosti a vyzradenie utajovanej skutočnosti,⁷ a to v závislosti od stupňa utajenia. V prípade trestného činu vyzvedačstva podľa § 318 Trestného zákona je postihované uvedené úmyselné konanie týkajúce sa stupňov utajenia Prísne tajné a Tajné vo vzťahu k cudzej moci a cudziemu činiteľovi. Ďalej v prípade trestného činu ohrozenia utajovanej skutočnosti podľa § 319 Trestného zákona sa postihuje uvedené úmyselné konanie týkajúce sa stupňov utajenia Prísne tajné a Tajné vo vzťahu k nepovolanej osobe. A nakoniec v prípade trestného činu ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353 Trestného zákona sa postihuje uvedené úmyselné konanie týkajúce sa stupňov utajenia Dôverné a Vyhradené vo vzťahu k nepovolanej osobe alebo k cudzej moci či k cudziemu činiteľovi. Odlišná situácia je v prípade trestného činu ohrozenia utajovanej

⁶ Porovnaj napríklad s bodom 16 prílohy IV. Rozhodnutia Rady z 23. septembra 2013, č. 2013(488)EU o bezpečnostných predpisoch na ochranu utajovaných informácií, ktoré stanovuje princípy ochrany a bezpečnosti komunikačných a informačných systémov - Hĺbková ochrana, a ktoré znie "Na zníženie škody (ujmy) pre komunikačné a informačné systémy sa zavádza škála technických a iných bezpečnostných opatrení, ktoré sa organizujú do viacerých vrstiev v súlade s vyhodnotením bezpečnostného rizika."

⁷ Porovnaj s čl. 14 ods. 2 Rozhodnutia Rady z 23. septembra 2013, č. 2013(488)EU o bezpečnostných predpisoch na ochranu utajovaných informácií, OJ L 141/17 z 27.5. 2013

skutočnosti podľa ustanovenia § 320 Trestného zákona , na základe ktorého možno postihnúť nedbanlivostné konanie spočívajúce v spôsobení vyzradenia utajovanej skutočnosti stupňa Prísne tajné a Tajné nepovolanej osobe alebo v spôsobení straty listiny alebo veci obsahujúcej takú utajovanú skutočnosť.⁸

Z takto konštruovaných skutkových podstát trestných činov vyplýva, že akékoľvek iné konania osôb , napríklad krádež alebo zničenie utajovaných skutočností bez ohľadu na stupeň utajenia, množstvo informácií a spôsobenú škodu/ujmu, nie sú trestnoprávne postihnuteľné ?! Táto otázka by bola irelevantná, len ak by sa dali v rámci širšieho výkladu považovať krádež alebo zničenie utajovaných skutočností za súčasť vyzvedania , teda jedného z predpokladaných spôsobov neoprávneného získania utajovaných skutočností. Ako závažnejší problém sa však javí skutočnosť, že Trestný zákon sa v uvedených ustanoveniach nezoberá možnou ujmu. Znaky skutkových podstát uvedených trestných činov sú naplnené úmyselným , prípadne nedbanlivostným, konaním , tak ako je to uvedené, bez ohľadu na možnú ujmu. V tejto súvislosti možno vyjadriť názor, že ak by ujma mala zohrávať adekvátnu rolu a umožniť adekvátny postih takýchto konaní, tak by bolo pravdepodobne potrebné sa zaoberať skutočnou ujmu a hodnotením spôsobu samotného nezákonného konania.

Záver

Z vykonanej analýzy trestnoprávnych súvislostí ochrany utajovaných skutočností vyplýva, že Trestný zákon sa v spomínaných skutkových podstatách trestných činov určených na OUS nezohľadňuje výšku spôsobenej škody a ani spôsob získania informácií, napríklad použitím výpočtovej alebo inej techniky, a to aj napriek tomu, že samotný stupeň utajenia je v prípade ujmy ich priamym a v prípade realizácie ochranných opatrení v závislosti od stupňa utajenia informácie aj nepriamym dôsledkom. V tejto súvislosti možno položiť otázku či je, respektíve má byť, rozdiel z hľadiska trestnoprávnej kvalifikácie v tom, ako niekto získa utajované informácie, napríklad či ich získa jednoduchou krádežou alebo sofistikovaným postupom, či použitím sofistikovanej techniky. Prípadne sa možno pýtať, či na posúdenie trestnosti protiprávneho konania plne postačuje len stupeň utajenia informácie. Takáto úvaha totiž prakticky znamená, že napríklad ak došlo k vyzvedaniu utajovanej skutočnosti podľa § 318 Trestného zákona, tak je z hľadiska spôsobu konania postačujúce, že išlo o utajovanú skutočnosť stupňa „Prísne tajné“ a zároveň sa automaticky predpokladá, že páchateľ prekonal prísne ochranné opatrenia, ako aj to, že spôsobil mimoriadne vážnu ujmu. Pritom skutočný spôsob spáchania v podobe prekonanie sofistikovaných technických opatrení nemá vplyv na okolnosti podmieňujúce použitie vyššej trestnej sadzby. Súčasťou tejto úvahy je, že taký istý dopad, teda žiadny, má aj spôsobenie skutočnej ujmy, prípadne to, že závažnosť ujmy je už subsumovaná v samotnom stupni utajenia. Inak povedané, so závažnosťou skutočne spôsobenej ujmy sa počíta už pri stanovení stupňa utajenia. Ak je ale táto úvaha správna, tak potom z hľadiska ukladania trestnej sankcie môže mať súd problém

⁸ Porovnaj Čentéš, J. a kol.: Trestný zákon. Veľký komentár. EuroKodex: Bratislava, 2013, s. 623 až 626

s odôvodnením jej výšky, napríklad pri posúdení konania spočívajúceho vo vyzvedaní prísne tajnej informácie v prospech cudzej moci, ale bez spôsobenia akejkoľvek ujmy a pri posúdení podobného konania, s ktorým je však spojené spôsobenie mimoriadne vážnej ujmy na záujmoch SR.

Dokonca je možné v týchto úvahách pokračovať a položiť otázku, či je skutočne rozhodnutie pôvodcu utajovanej informácie o stanovení stupňa utajenia informácie, založenom na evidentne nejasnom hodnotení ujmy, ktorá nenastala, dostatočujúce pre vyvodenie prípadnej trestnoprávnej zodpovednosti. Prečo teda nie sú pri stanovení znakov trestnej zodpovednosti za konkrétne konanie porušujúce alebo ohrozujúce OUS brané do úvahy aj ostatné aspekty súvisiace s režimom utajenia, na ktoré bolo poukázané? Legitímnou je nakoniec aj otázka, či je záujem spoločnosti na trestnom postihu uvedených konaní tak silný, že nie je potrebné posudzovať vzniknutú ujmu a spôsob ako k nej došlo?

Pri skúmaní vzťahu medzi trestnoprávnou úpravou niektorých pojmov a úpravou podľa zákona o OUS možno nájsť ešte ďalšie nezrovnalosti. Niektoré pojmy, ktoré používa trestné právo v súvislosti s postihom konaní súvisiacich s ochranou utajovaných skutočností nie sú konzistentné s právnou úpravou ochrany utajovaných skutočností. Súčasný zákon o OUS nepozná pojmy ako „cudzia moc“, „cudzí činiteľ“, a „zber údajov“. Tieto pojmy boli používané v minulosti v predchádzajúcich právnych úpravách týkajúcich sa ochrany utajovaných skutočností⁹. Obdobná neaktuálnosť, či nekonzistentnosť je identifikovateľná aj vo vzťahu k vysvetľovaniu niektorých pojmov trestno-právnou teóriou. Ide napríklad o pojem „cudzia moc“, pod ktorou sa podľa teoretického výkladu rozumie aj Európska únia a Severoatlantická aliancia, čo je v rozpore s predpismi uvedených nadnárodných zoskupení a aplikačnou praxou.¹⁰ Na druhej strane treba otvorene uviesť, že takto chápaný pojem „cudzej moci“ nie je v rozpore s platným zákonom o OUS. Kontroverzná je aj vysvetľovanie pojmu „zbieranie údajov obsahujúcich utajovanú skutočnosť“, keď sa podľa trestno-právnej teórie môže takéhoto konania dopustiť aj osoba majúca prístup k čiastkovým údajom, ktoré sami o sebe nepredstavujú utajovanú skutočnosť, ale z ich úhrnu možno utajovanú skutočnosť zistiť¹¹. Takýto výklad je pravdepodobne v rozpore s platným zákonom o OUS, nakoľko o utajovanú skutočnosť ide len v prípade, ak je táto ako utajovaná skutočnosť riadne označená. Tu je však potrebné poukázať na fakt, že v situácii kedy je zřejmé, že dokument neoznačený ako utajovaná skutočnosť obsahuje informácie, ktoré sú predmetom utajenia, a táto skutočnosť vyplýva z iného dokumentu, riadne označeného ako utajovaná skutočnosť, možno tento prístup pripustiť. Takýto postup však v aplikačnej praxi nebol doteraz využitý. Možno predpokladať, že zmienený výklad je založený na princípoch ochrany utajovaných

⁹ Pozri Brvnišťan, M., Polák, P.: Vývoj ochrany utajovaných skutočností na území SR, In Právny obzor, 92/2009, č.3, str. 262-288

¹⁰ Bližšie pozri Brvnišťan, M. : Ochrana utajovaných skutočností v spektre historického vývoja, str. 83 a 112

¹¹ Ivor, J. a kolektív : Trestné právo hmotné, Všeobecná časť I a II,, Druhé doplnené a prepracované vydanie, str. 328 - 329

skutočností platných v minulosti. Pre porovnanie zákon o OUS pracuje s pojmom „neoprávnená manipulácia“, pod ktorým sa rozumie vyzradenie, zneužitie, poškodenie, neoprávnené rozmnoženie, zničenie, strata alebo odcudzenie utajovanej skutočnosti.

Naznačené problémové okruhy, týkajúce sa vzťahu trestného práva a systému ochrany utajovaných skutočností, je možno riešiť predovšetkým legislatívnymi úpravami príslušných ustanovení Trestného zákona alebo zákona o OUS. Relevantným legislatívnym zmenám v tejto oblasti by však mala predchádzať oveľa širšia verejná diskusia.. Aj tento príspevok má ambíciu byť súčasťou takejto odbornej diskusie.

Použité pramene

- (1)Bátovský, J., Ochrana utajovaných skutočností, Obzor, Bratislava 1973, 208 s.
- (2)Brvnišťan, M. : Ochrana utajovaných skutočností v spektre historického vývoja, Bratislava: Tlačiareň Ministerstva vnútra SR, 2013, 160 s., ISBN 978-80-8054-561-1
- (3)Brvnišťan, M., Polák, P.: Vývoj ochrany utajovaných skutočností na území SR, In Právny obzor, 92/2009, č.3, str. 262-288
- (4)Čentíš, J. a kol.: Trestný zákon. Veľký komentár. Žilina: EURO KÓDEX, s.r.o., 2013, 879 s., ISBN 978-80-8155-020-1
- (5)Ivor, J. a kolektív : Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. I a II., Druhé doplnené a prepracované vydanie, Bratislava: IURA EDITION, 2010, 625 s., ISBN 978-80-8078-308-2
- (6)Zákon č. 215/2004 Z.z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov
- (7)Security within the North Atlantic Treaty Organization (NATO) Bezpečnosť v rámci NATO, C-M(2002)49, NATO Archives – public version, 2006
- (8)Rozhodnutie Rady z 23. septembra 2013, č. 2013(488)EU o bezpečnostných predpisoch na ochranu utajovaných informácií, OJ L 141/17 z 27.5. 2013

Autori:

Prof. JUDr. Peter Polák, PhD.
Ústav verejného práva Fakulty Práva
Paneurópskej vysokej školy

JUDr. Miroslav Brvnišťan, PhD.
Katedra verejnej správy a krízového manažmentu
Akadémia Policajného zboru

